

Ibn Duraid

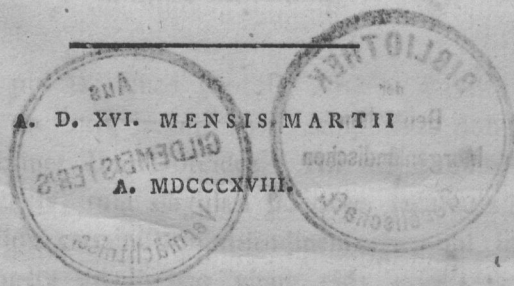
De 6201
4°

De 6201
410

JOANNIS HENRICI PAREAU
C O M M E N T A T I O
D E I N D O L E
NOBILISSIMI POËMATIS ARABICI,
KASIDA - AL - MAKSOURA,
I B N D O R E I D U M
H A B E T A U C T O R E M .

JOHANNIS HENRICI FABIANI

OPUSCULUM

DE INDOLIS

NOBILISSIMI DOMINI ALEXANDRI

KASPA - AL - MAKSCURIA

1700

IN DORPATO

HABET NOTORIAM

COMMENTATIO
DE INDOLE
NOBILISSIMI POËMATIS ARABICI,
KASIDA - AL - MAKSOURA,
QUOD
IBN DOREIDUM
HABET AUCTOREM.

Inter innumeros poëtas, quos protulit Arabia, impenso poëseos amore studioque ab antiquissimis inde temporibus nobilitata, insignem locum obtinet Ibn Doreidus. Hic enim cum aliis excelluit ingenii dotibus, tum singulari poëticae facultatis praestantia, ac tantam edidit carminum multitudinem, ut, qui in suo de viris illustribus opere amplissimo vitam ejus conscripserit, Ibn Chalikhânus, ejus carmina multo plura esse dicat, quam ut a se enumerarentur, immo ne potiora quidem a se recenseri posse.

Ex

Ex his carminibus nullum est, quod magis Arabibus in honore ac deliciis fuerit, quam illud, quod *Kasida-Al-Maksoura* dici solet. *Kasida*, قصيدة, est nomen generale poematum Arabicorum, quae quodammodo cum Graecorum idylliis comparari queant (1). *Al-Maksoura*, المقصورة, quasi abbreviatum, decurtatum, peculiarem ipsius poematis speciem significat, cum illud in singulorum versuum fine voces complures exhibeat, metri ac rhythmica causa decurtatas. Hoc igitur poema tantopere placuit Arabibus, ut peregrinatores sibi id comparare gestirent, et per omnes terrae partes secum transferre (2), immo ut non modo permulti existerent, qui in eo interpretando suam operam collocarent, sed vero etiam haud pauci poetae id sibi ut optimum exemplum deinceps proponerent imitandum (3). Quocirca bene de litteris Arabicis meruisse censendus est Everardus Scheidius, qui primus illud typis Arabicis vulgaverit, ac postea Latina versione brevibusque scholiis illustraverit: et, quod neminem fere nostratum litteratorum fugiat, magnus noster et exquisita laude poetica inclytus Bilderdykius tanto Poematis amore capiebatur, ut Belgicis illud versibus expresserit. Nullum nempe carmen aptius existimabat, quod bonam de Orientalium poesi excitaret opinionem: et quantumvis vereretur, ne de ipsa poeseos Arabicae vi permultum in sua versione decederet, hoc tamen sibi habebat persuasum, quantum

(1) Vid. Jonesii commentarii de poesi Asiatica, Cap. 3.

(2) Vid. quae attulit Reiskius in annotationibus historicis ad Abulfedae annales Moslemicos. T. II. p. 755.

(3) Refert hoc Ibn Chalikanus in vita Ibn Dorcidi.

culumcumque inde remansisset, hoc satis superque testaturum esse de genuina Carminis excellentia (1).

De nobilissimi hujus poëmatis indole, toto habitu, peculiari ratione, partiumque diversarum, quas continet, nexu nemo, quod sciam, data opera disseruit: neque opinor equidem, eum, cui facultas suppeteret omnes consulendi commentatores Arabicos, hac de re illud reperiturum esse, quod sibi ab omni parte satisfaceret, quippe qui in ejusmodi disquisitionibus uberioribus versari non soleant. — Primus Carminis editor Scheidius mox solum dedit ~~textum Arabicum~~, et in praefatione non nisi obiter aliquid de argumento attigit. Hac editione usus summus Schroederus noster, in privatis lectionibus, versionem et eruditissimas annotationes in calamum dictavit: e quibus plurima quidem peti possunt, ad interiorum linguae Arabicae cognitionem et poëticae dictionis intelligentiam eximie composita, sed parum, quod ad ipsam attinet universi carminis rationem. Qui novam ejus curavit editionem, Aggaeus Haitsma, cum excerptis scholiis Arabicis, versionem Latinam dedit admodum obscuram et prorsus barbaram, quae a nemine intelligatur, observationes miscellaneas ingenii judicii que acumine penitus fere vacuas, de Poëmatis indole nihil. Quae postea ab ipso Scheidio prodiit confecta versio Latina cum brevibus scholiis, haec Grammaticae interpretationis laudes haud exiguas habet, Poëticae vero perpaucae, sed adjectam Auctoris vitam, Latine ex Ibn Chalikâno redditam. Denique, etsi de Ibn Doreido, deque poësi Orientali universe quaedam praefatus

est

(1) In praefatione ad secundam editionem, p. 10.

est Bilderdykius ad poëticam suam versionem, haec tamen minime ita comparata sunt, ut veram Carminis indolem lectoris oculis subjiciant (1). Quid igitur? An ea fortasse semet ipsa facile exhibet? Abest profecto quam plurimum! Quicumque in poësi Arabica quodammodo versati sunt, probe sciunt, laudatiora et longiora Arabum poëmata speciem quamdam prae se ferre labyrinthi, ubi perquam difficulter, nec sine errandi periculo, per varias et obscuras ambages procedas, ac filo quasi Ariadneo opus tibi sit, ut viam et tandem exitum invenias. Itaque Arabice peritissimus Reiskius leve et obscurum nostri poëmatum argumentum esse aiebat, ut operae in eo describendo insumtae ipsum poeniteret (2). Quodsi vero Arabes audimus, Carmen compositum est in laudem virorum quorundam illustrium, ex urbe Basra, ubi ipse natus erat auctor, oriundorum, et nominatim duorum principum, quibus confecti carminis tempore praefectura Persiae erat commissa, et a quibus magnos honores magnasque

(1) Qualemcumque etiam Poëmatum descriptionem dedit A. T. Hartmann in appendice opusculi, cui titulum fecit: *Ueber die Ideale weiblicher Schönheit bei den Morgenländern*, p. 241—243. Ibi praecipuas ejus partes breviter retulit, eo, quem habent deinceps, ordine observato: sed de modo, quo singulae cohaerent, et ad Poëtae propositum conducere, parum percepisse videtur.

(2) Vid. Eichhornii *Repertorium für bibl. und morgenl. Litteratur*, T. III. p. 262.

opes adeptus erat Poëta (1). At Scheidius tamen, hanc Arabum ipsorum eamque gravissimam auctoritatem fere recusans, *argumentum potius* judicabat esse *elegiam Arabicam, quam carmen encomiasticum*. Hoc, inquit, *eruditus lector facile perspiciet, licet multa virorum illustrium nomina, in eo laudata, quoque sit deprehensurus. Hac in re imprimis poëta noster cum Ovidio comparandus, quod monimentum hoc doloris sui, patria extorris, et multis pressus calamitatibus, conscripserit* (2). Atque illum adeo secutus Bilderdykius, elegiae, sive flebilis carminis, titulo usus est. Verum enimvero perquam notabile est, quod idem scriptor gravissimus Ibn Chalikânus, qui Tograjum, celeberrimum etiam poëtam et aliquanto recentiorem, in suo poëmate dicit questum de suo tempore fuisse, suamque descripsisse conditionem infelicem (3), nihil hujusmodi refert de Ibn Doreidi carmine, quod utique non minorem, quam illud, habet speciem luctuosam: immo vero hoc dicit in laudem compositum fuisse duorum principum, quorum singularem benevolentiam expertus fuerat auctor, quique hanc ipsam poëticam laudationem splendidissime remunerati sunt.

Haec singula perpendentes, operae pretium nobis videbatur
fac-

(1) Vid. Herbelotus, *Bibliothèque Orientale*, voce *Ibn Doraid*, et qui magis accurate ac definite argumentum Carminis exhibuit, Ibn Chalikânus in vita Ibn Doreidi, item Sebekeus apud Reiskium in annot. hist. ad Abulf. annal. T. II. p. 755.

(2) In praef. ad priorem editionem, p. 6.

(3) Vid. van der Sloot, praef. ad Tograjum, p. 6.

facturi, si de indole, argumento, totoque tenore inquireremus carminis, quod amplissimam poëticae virtutis famam consecutum est. Cum vero auctor de semet ipse suisque fatis potissimum in eo loquatur, consentaneum est utique, ut in antecessum praecipua quaedam de ejus vita atque ingenio breviter notemus.

Natus est e tribu valde illustri Ibn Doreidus (1), anno Hegirae 223., qui maximam partem anno aerae Christianae 838. respondet (2). Urbs ei natalis contigit nobilissima, Basra, vulgo Bassora, dicta, et ad Persicum sinum sita in Iraca, quae vocatur, Arabica (3). Erat ibi emporium, sive celeberrimum quoddam forum, *Merbad*, Camelorum statio (4), appellari solitum, quo Arabes undique confluebant, non commerciorum tantum causa, verum etiam ut, quae sive soluta, seu ligata oratione composuis-

(1) Nomen ejus erat *Abu Becr Mohammed Ibn Hasan*, ابن الحسن, uti est apud Ibn Chalikanum: sed Abulfeda, annal. II. p. 379. habet *Ibn Hoscin*, ابن الحسين. Cognominabatur Azdiensis, الازدي, a celeberrima tribu *Azdi*, quae, uti Herbelotus, *Biblioth. Orient.* h. v., ait, complures dedit viros illustres, ab ea cognominatos.

(2) Per errorem Bilderdykius, praef. p. 8., hunc Hegirae annum respondere dicit anno P. C. N. 845., nam, uti recte Reiskius in Latina Abulfedae versione T. II. p. 171. notavit, incepit iste annus die 2. Decembris, A. 837.

(3) De duplici Iraca, altera Arabica, altera Persica, vid. Schultensii index Geographicus in vitam Saladini, voce *Iraca* et *Basra*.

(4) مرصد. Conf. Herbelotus, *Biblioth. Orient.* voce *Basrah*.

sent, ad mutuam honoris ac gloriae aemulationem recitarent. Itaque vix ulla major studiorum opportunitas viro existere poterat, qualis erat Ibn Doreidus, cui felix natura optatissimas concessisset ingenii dotes, quique et maximam haberet ad studia propensionem et mature ad ea admoventur. Ad ejus autem studia, magno cum successu Basrae inchoata et aliquamdiu optimorum praeceptorum ductu continuata, expolienda magis, amplificanda ac perficienda, haud parum utiles fuerunt institutae ab eo peregrinationes. Quo tempore enim in Iracem Arabicam gens quaedam Aethiopum expeditionem suscipiebat, cum patruo suo Al-Hosein secessit, et locum petiit, ubi secure et tranquille dilectissimis studiis vacaret. Itaque Omanam se contulit, id est, uti videtur, ad celeberrimam ac praecipuam provinciae Arabicae, ita vocatae, urbem Moskatam (1), valde frequentatam commerciis. In hac politioris humanitatis sede per annos commoratus est duodecim, quibus exactis urbem quidem repetiit natalem, sed aliquamdiu postea in oras Persicas abiit, excitatus, ut veri simile est, a duobus viris principibus, in eadem, qua ipse, urbe natus, quibus commissa erat Persiae praefectura, quique eum lubentissime comitem habebant. Ab his cum et munificentissime tractaretur, et Persicae Academiae regimen acciperet, eo magis ab elegantiore Persarum cultu proficere poterat, quod horum libri eo ederentur auspice, nihilque ratum esset, nisi quod ipse suo comprobasset

cal.

(1) Hoc non improbabiliter efficiatur ex iis, quae habent Niebuhrius in *descript. Arab. pag. vers. Gall. 256, 257.*, et Christoph. Rommel, in *Abulfedea Arabiae descriptione, p. 94.*

calculo. Ibi igitur cum degeret, summae in litteris fuit auctori-
tatis, magnasque sibi opes comparavit, et subinde varias, studio-
rum causa, suscepit peregrinationes (1). Postea vero, a Persiae
praefectura remotis duobus suis patronis, Bagdadum, amplissimam
artium doctrinarumque sedem et Iracae Arabicae metropolin (2),
se contulit, anno Hegirae 1308, sive aetatis anno 85, ibique
ad mortem usque permansit, perquam et liberaliter et honorifice
ab ipso Chalifa Al-Moktadiro tractatus. Obiit autem anno He-
girae 321, sive aetatis 98 (3). Persii alii dicunt, eum non ultra
93 annos vixisse. Certe in extrema adhuc senectute pleno men-
tis vigore pollebat. Mirum profecto non est, Ibn Doreidum, qui et ad disciplinas
felicissime colendas factus natura esset formatusque, et insigni gau-
deret studiorum opportunitate, et maximo eorundem ardore per lon-
gissimam vitam flagraret: hunc igitur non est quod miremur ad rarum
in cultu ingenii atque eruditionis amplitudine fastigium se evexisse.
Itaque cum aliarum rerum haud vulgarem adeptus erat scientiam,
tum praesertim historiarum ita erat peritus, ut nemo reperiretur,
qui plura vasto pectore teneret; in Arabicae vero linguae intelli-
gentiam sic incubuerat, eaque tantopere eminebat, ut, cum mor-
tuo

(1) Vid. Sebekeus apud Reiskium ad Abulf. ann. T. II. p. 755.

(2) Vid. Schultensii ind. Geogr. ad vitam Saladini, voce *Bagdadum*,
et liber (Jénischii) de fatis linguarum Orientalium, p. 42.

(3) Cum Ibn Chalikano consentit Abulf. ann. T. II. p. 378., qui
Poëtam adeo dicit centum propemodum annos natum obiisse.

ratus esset, homines quererentur, interisse cum eo hujus linguae scientiam: eundem autem per diuturnam suam experientiam maxime profecisse in morum sui aevi naturaeque humanae cognitione, facile percipitur. Cum vero simul laude excelleret poëtica, doctissimus poëtarum dicebatur et virorum doctorum ποιητικώτατος. Quod denique ad hominis indolem attinet, ex ejus virtutibus celebratur Arabibus laudarissima liberalitas, qua ad alios juvandos tam promptus erat tamque prodigus, ut interdum ne numulum quidem sibi ipse servaret. Contra vero hoc notatur eius vitium, quod et gentio nimis indulgebat universe, et vehementer erat vinosus, ut, qui maxime infinita ejus merita admirarentur, dolerent, tantum virum infami vini et musices amore tentatum et quasi a malo genio agitatum fuisse (1). Videtur etiam, quo magis consenescebat, eo magis ad morositatem, ad impatientiam, ad querelas fuisse propensus; cujus vitii id praesertim erat indicium, quod saepe hoc poëtae alicujus dictum usurpabat: *Profecto me invasisset desperatio, nisi dulce esset vivere manusque sibi inferre probum hominem veruisset Deus!*

Atque haec erant, quae de Ibn Doreidi vita, ingenio, studiis, moribus et indole nostram in rem notanda censebamus. Videamus jam, quodnam probabile faciendum sit de luctuoso Carminis habitu universaque ejus ratione judicium, ac deinceps ipsum ejus argumentum perspicue enarrare tentemus.

(1) Praeter Ibn Chalikanum, quem hic maxime ducem secuti sumus, conferatur Abulfeda, annal. 1. 1.

Et flebilem quidem Poëmatici habitum nemo facile cum ipsa Poëtae conditione conciliet. Etsi enim diutissime protracta vita malorum non penitus expers fuisse existimanda sit, haud erat tamen profecto, quod Ibn Doreidus vehementer de summa fortunae iniquitate quereretur: immo vero habebat, quod de sua felicitate, qualis non nisi perpaucis contingeret, magnopere predicaret. Conjici quidem possit, eum, cum infesta quaedam Aethiopia gens Iracam invaderet Arabicam, haud parum detrimenti passum fuisse, eoque ipso coactum fere, ut locum natalem relinqueret. Sed nihil utique vidimus, quod ejusmodi conjecturam quodammodo confirmaret. Quocirca multo statuitur probabilius, non malorum acceptorum gravitatem, sed impensum studiorum, quibus vel solus armorum strepitus noxius esset, amorem in causa fuisse, quod ad tempus secederet. At, inquires fortasse, quidni deinceps in Persiam idcirco migrasse censeatur, quia eo tempore nil, nisi quod ingratum, incommodum, adversum, calamitosum esset, in patrio pateretur solo? Verum enimvero ne ipse quidem, quantumvis ceteroqui lamentans, istiusmodi causam sui discessus protulit in Carmine, sed longe aliam, ut nempe res difficillimas tentaret et juvenilis amoris frueretur deliciis: quae causa, etsi, ut putamus equidem, ficticia, ne levissimam quidem movet intolerabilium malorum suspicionem. Immo amicos inducit deinceps, qui ei dicant, bene ipsi in patria fuisse. Quod autem hic praecipue attendendum est, Ibn Doreidus hoc carmen composuit, cum in Persia degeret: quod praesertim ex insigni eo loco patet, ubi imaginem sibi fingit oblatam amicorum, quos in Arabia haberet, quique ad se visendum in Persiam advenerint. Jam vero diuturniorem hanc suam commorationem extra patriam descripsit
ut

ut miserrimum, quod unquam cogitaretur, exsilium, suamque conditionem ut afflictissimam, ut horridam maximeque detestabilem, qualis aliquem ad summam desperationem perfacile adigeret. Hoc igitur qua, quaeso, ratione ad concordiam componatur cum eo, quod e probatissimae fidei auctore Ibn Chalikâno supra regulimus de splendidissima et perquam honorifica conditione, ad quam eum et rara suorum meritorum praestantia, et permagna duorum principum liberalitas evexerant continuo? In ista adeo descriptione nihil facile reperiatur, quod cum ipsa Ibn Doreidi, qualis in Persia fuit, conditione vitae conveniat. At est tamen aliquid, partim ejus valde provectae aetati ejusque indoli, partim praecipuo Carminis proposito consentaneum. Senex erat Poëta, cum hoc carmen componeret: et vero senem se descripsit in ipso ejus initio. Est autem hoc satis notum vitium, in quod nonnumquam prolabantur senes, ut sua sorte non contenti, sed morosi ac difficiles sint, ut bonis, quae habeant, minus delectentur, ut leviora mala, quibus obnoxii sint, exaggerent iisque inhaereant perpetuo, ut mala quaedam interdum etiam sibi fingant iisque graviter affligantur, ut adeo ad vehementiores querelas proni sint ac propensi: *estque*, uti Scipio apud Ciceronem ait (1); *plerisque senibus sic odiosa senectus, ut onus se Aetna gravius dicant sustinere.* Noster autem Ibn Doreidus ab isto senectutis vitio nequaquam erat immunis: immo vero saepe, ut notavimus, hominis desperabundi dicta adhibebat. Querelis ergo senem, eumque poëtam,

(9) De senectute, Cap. 2.

poëtam, et poëtam Orientalem, indulisse, ne miremur: eoque minus miremur, cum, quo magis atris coloribus suam sortem depingeret, eo plus inde redundaret laudis in principes, quorum benevolentia in istis, scilicet, suis malis gravissimis quam maxime sublevatus fuisset. Atque hoc ipsum re vera in animo ei fuisse, cum se hominem fingeret omnium miserrimum, attentior Poëmatum contemplatio mihi certissime persuasit. Quod vero suam in peregrino solo, eamque minime infelicem, commorationem infelicissimi exsili imagine repraesentavit Poëta, hoc quare fecerit, ipse in suo etiam carmine haud obscure significasse mihi videtur. Patrii nimirum soli, suorumque, quos ibi habebat, amicorum se nequaquam immemorem ostendit, ardentissimum suae gentis declarat et inconcussum amorem, quem longitudo absentiae nihil imminuerit; cumque amicos inducat, qui sibi in phantasmate appareant vigilantibus, de suo discessu conquerentes, perquam probabile est, fuisse qui spectatissimo viro ingens ipsius patefacerent desiderium. Quocirca neque alienum erat a carminis, quod a suis diu absens componeret, indole, neque omnino inopportunum, ut se extorrem fingeret afflictissimum, suumque exsilium pingeret, ut gravissimum malum, quod sibi unquam fata intulissent.

Haec si haud improbabiler disputata esse videbuntur, multum tamen abest, fateor, ut, quando universum carmen spectemus, ejus rationem ab omni parte explicent. Nam et ipsa virorum laudatio, quae hoc carmine proposita esse dicitur, non nisi paucos quosdam versus continuos occupat, et haec laudatio casu fere oblata, non autem consilio facta occurrit, et denique tam multa injiciuntur ab eo, quod praecipuum esse debuerat argumentum, abhorrentia, ut non unum quoddam opus continuum et variis suis

partibus cohaerens, sed quamdam quasi vestem, et diversis et tumultuarie arreptis maleque consutis pannis confectam conspicerē nobis videamur. Habeat hic, uti habet omnino, aliquam vim generalis eaque trita observatio: haud raro accidisse altioris spiritus poëtis, qualis e Graecis est Pindarus, et Latinis Horatius, ut, suae mentis impetu abrepti, a proposito aberrare ac per devia vagari videantur, nec vitio igitur hoc vertendum esse Arabibus, fervidioris ingenii poëtis. Verumtamen, ne objectum nobis nodum secare magis, quam solvere, censeamur, agē, rem paulo altius repetamus.

Uti ab ultima usque hominum memoria Arabes singulari ardore in poësin ferebantur, ita etiam primis maximeque remotis temporibus eorum carmina nihil erant aliud, nisi naturales quaedam animi effusiones, ipsosque exprimebant sensus vehementiores, quos res quaedam, memorabiles visae, incusserant. Itaque, quo antiquiora erant carmina Arabica, eo plerumque erant breviora, suo habitu atque argumento simpliciora, artis magis vacua, minusque ad certam quamdam metri rationem comparata (1). Sed cum mature existerent poëtica quaedam certamina, quibus aliis palmam praeripere cohaerentur, nec solos animi sensus effundere versibus, nec generosum naturae impetum libere sequi, nec numeris indulgere lege solutis, sed ad artem qualemcumque, procedente tempore, magis magisque confugere assueverunt.

(1) Vid. Pocock. in specim. histor. Arabum, p. 160, 161., et in nova Whittii editione, p. 166.

Itaque et longiorum poematum quasi opificium, et metri introductum est artificium, et, quo quis singulorum versuum rhythmum sibi imponeret difficiliorem, eo sibi magis gratulandum judicabat, et denique res quasdam, ab ipso carminis argumento alienas, ad argumentum quasi attexere, immo, quod praecipuum esset propositum, id non continuo oculis subjicere, sed mox obtegere et deinceps inexpectato proferre amabant. Interdum gloriae, poetica virtute ambiendae, causa argumentum eligebatur penitus fictivum: et, si quid veri cantaretur, figmenta quaedam erant addenda, in quibus adducendis atque exornandis exquisita quaevis artis adhiberentur subsidia. Huc pertinebant potissimum periculosae expeditiones, amoris causa susceptae, quibus carmen quodcumque longius, et cujuscumque esset argumenti, carere vix posse videretur. Quod si autem in ejusmodi poemate nobilissimi equi aut praestantissimi camelii, sive ad ficticias istas expeditiones amatorias, seu alias ob causas inducti, abfuisset descriptio, gravi illud laborare defectu visum fuisset.

Atque haec ipsa consuetudo jamdudum obtinebat ante Mohammedis aetatem, et in notabili morum atque institutorum, apud Orientales constantia vim perpetuae legis acceperat, quam sequerentur poetae, si longius aliquod carmen, in quo suae exercendae essent vires, componerent. Communis igitur fere istius consuetudinis ratio est septem praeclarorum carminum veterum, *Moallakât* dictorum, quae ob singularem suam praestantiam ad Templi Meccani fores suspensa erant.

Quod jam peculiariter attinet ad carmen Arabum encomiasticum, hoc, quale deinceps secundum subtilioris quasi artis regulas con-

sti.

stitutum est, non ad simplicem eam rationem exigere decet, quae multo vetustioribus obtinebat temporibus: sed, si quis Poëta laudes alicujus canere volebat, simulque, quid valeret, demonstrare, hunc oportebat nec puellarum, neque equi, neque cameli descriptiones omittere, et, quo plura alia Poëmati intexere posset, quo magis et artificiose et inexpectate ad ipsas laudes transire, eo melius probati poëtae partes implere judicabatur.

Ut igitur ex quodam carmine encomiastico, quod nostro hoc antiquius est, multumque habet celebritatis, pateat, quae fere ratio esset carminum ejusmodi, breviter commemorare juvat carmen Caabi Ben Zoheir, quod quin in Mohammedis laudem compositum sit, nemo umquam dubitaverit. Hic poëta satyricis suis versibus novae illum religionis doctorem sic irritaverat, ut ab eo proscriberetur. Itaque suae salutis fuga quam citissime prospexit: sed deinde satius ducens Prophetæ iram placare ejusque implorare gratiam, non modo ejus, interea dum sacro cultui vacabat, doctrinam palam professus est, verum etiam carmen ei recitavit, in ipsius laudem compositum. Incipit hoc carmine Poëta a querelis de pulcherrimæ amicæ suæ abitu atque inconstantia, eamque cum deinceps tam procul secessisse dicat, ut ad locum, ubi jam sit, perveniri nequeat nisi praestantioris cameli feminae ope, ejusmodi camelum uberius describit. Cumque hanc pingat celerrime suos pedes motitantem, ei comparat mulierem, quae, inter varia gravissimi luctus signa, desperans sua brachia jactitat, dum aliae adstant mulieres lamentantes et prole orbatae. Ad hujus scilicet mulieris domum delatus erat nuntius de morte, filio Caabo intentata. Matrem enim suam omnino indicasse vide-

tur Poëta (1). Atque ita subito per comparisonem, casu quasi oblatam, ad propositum deductus auctor, se ad amicos abiisse fingit, ut eorum peteret auxilium, sed sua frustratum expectatione deliberasse, quid solus pro se agere deberet, itaque consilium cepisse de ipso Propheta adeundo, qui, quantumvis terribilis, a clementia tamen non alienus esset. Mox pingit se Mohammedi adstantem, vehementissimoque terrore perculsum: et deinceps opportunam ansam arripit, eum ipsiusque sodales effusis laudibus celebrandi. Atque hoc carmen Mohammedi tantopere placuit, ut nuperrimo isti adversario suo non modo condonaret illatas sibi injurias, verum etiam pallium, quo indutus esset, injiceret.

Jam,

(1) Scholiastes, a Lettio in hujus carminis editione adjectus, Poëtae amicam Soadam, de cujus habitu agitur in Carminis initio, intelligi ait vs. 34., ut ad hujus adeo puellae domum nuntius de morte Caabo intentata delatus fuisse censeatur; et C. F. G. Wahl, in suo opusculo: *Magazin für alte, besonders morgenländische und biblische Litteratur*, P. III. p. 49., ad versionem Carminis germanicam, annotavit, ipsa muliere lamentante significari Soadam. Contexta oratio postulat utique, ut pronomen affixum feminini generis vs. 34. referatur ad ipsam illam mulierem, cujus mentio proxima praecessit. Verum ea non describitur juvenis, sed provectae aetatis mulier, qualis adeo fuerit mater Poëtae, non autem amica Soada: atque hanc ad locum, valde remotum, quem difficulter ipse assequeretur, perfide secessisse doluerat, immo nullam sibi spem de recuperanda ejus gratia relictam esse, vs. 12. declaraverat. Neque igitur in amicae, sed in matris domo fatalem nuntium accepit vs. 34.

Jam, ut ad nostrum Poëtam revertamur, hic longe seriore vivens aevo, quod a prisca naturae simplicitate ulterius deflexerat, multo etiam plura artificia sibi, encomiasticum diversae indolis carmen composituro, adhibenda esse, non existimare non poterat. Cum ergo aliquid edere cuperet, quod singularis esse praestantiae videretur, quodque cultis sui aevi hominibus admodum placeret et excellentissimi Poëtae dignitati, quam dudum meruisset, omnino responderet: in suum Poëma e divite penu ingentem multarum rerum varietatem conferre diutissime introductam legem ita sequi, ut simul novam quasi viam sibi erueret, aliisque suo exemplo commendaret, ac perenne et vastae eruditionis suae, et incomparabilis, qua linguam Arabicam complecteretur, peritiae, et magnae diuturnaeque experientiae, et summi, quo erga patrium solum suosque populares ducebatur, amoris monumentum condere volebat. Atque hoc adeo carmen, quo rerum esset plenus, dictione splendidius exquisitiusque, metri ac rhythmici ratione universoque demum artificio mirabilius, variisque descriptionibus magis luxurians, eo majorem inde honorem in ipsos a se laudandos principes exspectabat proventurum. In tanta tamen rerum varietate partiumque diversitate, non utique incerta via vagatus fuisse censendus est, nec suae phantasiae, velut feroci et indomito equo, frena laxasse: immo vero, si nos, quoad ejus fieri possit, in ipsius Poëtae locum totos quasi transferimus, omnia in ejus carmine apte cohaerere videbimus, ut, in ipsa sua profusa luxurie et quadam specie confusionis, certum quemdam ordinem, ab initio ad finem usque, haud utique infeliciter secutus esse videatur.

Poëta igitur munificentissimos erga se, e solo natali jamdudum absentem, principes laudaturus, hoc sibi proposuit univarse, ut

-51

ex-

exsulem se describeret, benevole ab his principibus tractatum. Hoc generale argumentum ita persecutus est, multisque excursibus ac figmentis ita variavit, ut ejus et ingenium, et ubertatem, et doctrinam, et raram artem si prorsus exponere oculisque subjicere vellemus, totius deberemus carminis versionem exhibere, eamque haud paucis observationibus illustrare: quod vero cum hujus commentationis rationi minus consentaneum sit, satis erit modum, quo suum propositum exsecutus est Poëta, ipso Carminis ordine servato, et praecipuis ejus partibus eo, quem inter se habeant, nexu indicatis, proposuisse. Tentemus adeo universi Poëmaticae formam, etsi tenui penicillo, adumbrare.

Apte incipit Poëta a senectutis suae descriptione, et suos capillos monstrat magis magisque albescentes. Pristinum suum ardorem juvenilem dicit consedis, non per incommodae senectutis vim, sed per adversae fortunae iniquitatem. Haec enim effecerat, ut ejus conditio, olim amoeno beneque rigato horto simillima, jam referat locum aridum torridumque. Abest nimirum a popularibus, et in longinquo suo exilio quasi ignem sentit, quo intus consumatur. Insomnia perpetuam in ejus oculis occupat sedem: et quae umquam antea patiebatur, lenia sunt, si cum iis, quae nunc patitur, comparantur. Haec tam sunt gravia, ut, si vel cor haberet saxo durius, illud diffringerent, ut moerore praefocatum ei sit guttur, ut ad lacrymas quantumvis se indignas cogatur, ut, si ista vel somnianti obversata essent, uno ictu exitiali ipsum confecissent, ut in eo statu, qualem, quisquis res ex vero judicare sciat, maxime detestabilem arbitretur, sua spe eludatur perpetuo, immo in loco quasi pestifero versetur, qui praestantissimum vitae succum poene exhauriat, dum

fa-

fame ac siti magis magisque conficitur in dies. Talia mala quandoquidem numquam expectare potuit, cum ipsa Fortuna de injuria sibi facta conqueritur, petitque ab ea, ut, si se in gratiam penitus recipere nolit, lenius tamen tractet. — Postquam vero libere querelis indulsit, suae ipsum poenitet humilitatis, qua Fortunae imploravit clementiam. Itaque declarat Fortunae, se ab ea calamitatem deprecari nolle, virum enim ab ea impugnari, qui, etiamsi orbes coelestes e summo aethere super se videat ruentes, non tamen queratur, sive quem, ut ipsis illud Horatii verbis notissimis quasi interpretes, *si fractus illabatur orbis, impavidum feriant ruinae.* Scilicet istas querelas incogitanti ac nolenti extorserat fere naturalis ac gravissimus aerumnarum sensus. Quocirca acquiescit potius in violentia, qua saevit Fortuna, sed coactus acquiescit, fatorum indignatus vicissitudinem, quae vel fortunatissimum hominem attingat. Quod si ergo ad mortem usque in isto malorum barathro permanendum sit misero exsuli, patientiam ostendet omnibus malis superiorem. Sic plures alii fuere viri praeclari, qui sortis crudelitatem paterentur: quorum igitur nonnullos nominatim commemorat. Sin autem divina decreta concesserint, ut ex afflictissima exsili sui conditione penitus emergat, nihil intentatum relinquet, quo minus sua damna resarciat. Sic et alii viri res maxime arduas feliciter tentarunt, audacibus factis inclyti, dignique adeo, quorum et nomina et ipsa facta referat. Atque horum vero virorum suavis recordatio efficit continuo, ut poëta Spem sibi comitem sumere velit perpetuam, quae Desperationem, sibi semper inhiantem, pellat tandem in perpetuum. Animos itaque sumens, per quaelibet sanctissima jurat, se audacter omnia pro se tentaturum

esse. Jurat hoc per camelos, non vulgares quidem, sed eos, quibus sacri peregrinatores vehantur: unde occasionem arripit et hos camelos et ipsam peregrinationem accurate describendi. Jurat hoc per velocissimos equos, quibus non vulgares, sed strenuissimi viri vehantur: atque ipsam horum strenuitatem vividis coloribus pingit. Jurat hoc praesertim per eos principes, quibus nihil excelsius, nihil ad generosum mentis impetum excitandum, ad nobilissimos animi sensus movendos alendosque, et ad semet ipsum eo, quod cuperet, impellendum, aptius convenientiusque profertur ex antiquissima Arabum historia; et quorum sola adeo commemoratio maximam injiciat venerationem: per principes, e Jarebo, qui ipsius Joctanis, primi gentis Arabicae conditoris, filius esset, progenitos. Hoc vero ut praestet, quod se facturum juravit, duo tantum socios cupit, qui sibi prorsus sufficiant, gladium nempe acutissimum, et equum fatigari nescium cursuque celerrimum: quem adeo utrumque, sed hunc praesertim, magna cum cura atque diligentia describit (1). Jam ergo hoc equo vectus, illoque armatus gladio, et a nemine comitatus, in media pericula sibi videtur ruere praiceps, omniumque ore suas res gestas celebratum iri, auguratur.

Atque hanc ipsam parandae sibi suis armis gloriae cupiditatem cum dare velit Poëta sui e patria discessus causam, mox affirmat, se non odio popularium, aut prava quacumque animi affectione motum ex Iraca Arabica discessisse. Enimvero testatur, se, postquam

---

(1) Peritissima et artis plenissima est haec equi descriptio. Ibn Doreidus nimirum duo de equis edidit libros, ab Ibn Chalikano peculiariter memoratos.

quam suos populares reliquisset, nullos unquam reperisse homines, iis quodammodo comparabiles, cum illi ceteris hominibus ita præstent, ut excelsi montes obscuris cavernis et horrendis barathris, ut mare generose tumidum tenuibus aquis stagnantibus. Illis adeo si in suo exilio similes offenderit homines, optat, ut acerbissima quæque mala sibi eveniant. At exceptos tamen cupit duo principes, viros scilicet natione Arabes et ex eadem, quæ ipse, urbe prognatos, quos in Persiam comitatus gerat. Horum peropportune describit benevolentiam insignem. Hi ipsum amplissima sua et gratissima beneficiorum umbra obtexerant. Hi Spem, propemodum a Desperatione pulsam, ad ipsum revocaverant stabilemque esse jusserant. Hi largam donorum copiam in ipsum effuderant, ejusque res, a Fortunæ vicissitudine turbidas redditas, purarum et dulcium aquarum instar esse voluerant. Hi depressum et abjectum fere hominem laete et honorifice erexerant. His ergo gratum animum numquam satis testificari poterat: ac ne tunc quidem se hoc posse dicit, si omnes omnino homines uno ore ipsiusque nomine gratias iis agerent. Quapropter ad mortem pro iisdem subeundam paratum se declarat: at, cum sua ipsius vita sibi nimis exigui pretii videatur, quam ut sola illud rependat, quod beneficentissimis debeat principibus, optat, ut alii quam plurimi, immo quotquot vivant in terris, se ipsi jungant mortemque pro eis opperant; dumque adeo proprios suos animi sensus aliis quibuscumque adscribit hominibus, hos sensus tam fore ait durabiles, ut, quamdiu vivat, eos omnino palam demonstraturus sit.

Ab hoc excursu, qui casu fere exstiterit, sed cujus tamen caussa totum carmen compositum erat, in viam quasi redux

Poëta interruptam rationum, quibus motus e patria discesserat, expositionem resumit. Eas igitur rationes minime in ullo, quo animatus fuerit, odio positas fuisse, denuo affirmat, sed ad discedendum se compulsus fuisse ait per gloriae, expeditionibus periculi plenis quaerendae ardorem, quo fortuna frueretur ampliore et praesertim juvenilis amoris voluptate potiretur. Itaque puellam describit, qualem sibi tunc cupiebat omnibus animi votis (1), quaeque tam pulchra esset, tamque amabilis, ut non modo ferum hominem permoveret, sed virum etiam religioni in solitudine totum deditum facile ad se alliceret. — Tales ergo ob causas cum e patrio solo discessisset Poëta, hoc ipsi semper manebat carissimum, ideoque optima adjicit vota pro ejus salute: et felicitatem, quam illud propter liberalitatem mereatur incolarum, preca-

---

(1) Vs. 108 et seq. non describit Poëta puellam, qualem sibi nunc cupiat, quippe qui deinceps dicit, sibi seni puellam minus convenire, sed qualem adeo sibi quondam cupiebat. Minus recte Scheidius in sua versione illud expressit, cum hoc omnino praefendum videatur. — Itaque vs. 107 — 109. ita convertendos arbitror.

Sed vero *discessi* propter firmum, quod mihi erat, propositum, quasi vellem per negotium difficillimum penetrare, felicissimo successu illud perrumperem:

Ac propter juvenilem etiam amorem, qui pro meo lubitu suavissimus mihi comes adhaereret, in grato voluptatis atque opulentiae usu;

Propter puellam adeo teneram ac molliculam, quae mecum colluderet, quaeque, dum morbo excrucietur, suo simul osculo morbi ipsius afferret remedium.

cur optatissimam, e copiosae pluviae beneficio exspectandam; cuius pluviae diversos effectus perquam ornate describit.

Piis istis votis pleno de pectore a Poëta patriae amantissimo pronuntiatis, ad semet ipse revertitur, utque ostendat, quo animo, quibus moribus sit, dum per principum benevolentiam sublevatus est in suo exsilio, suam commemorat animi fortitudinem, liberalitatem, pietatem, easque virtutes, quibus ille cernitur, qui hominum naturam probe exploraverit: qua opportunitate magnam copiam injicit variarum observationum, ad vitae prudentiam rerumque humanarum vicissitudines pertinentium. Deinde pingit frequentia itinera, in suo exsilio suscepta, suum in eis demonstratum animi robur, suamque vivendi rationem in horridis desertis, ubi ignem non alio modo sibi compararet, nisi eum ex duobus lignis ad semet invicem attritis eliciendo; quod ipsum aenigmatice ita descripsit, ut Arabibus reconditam suam artem et ferax suum ingenium probaret: in his vero itineribus non omittit praestitam a se hospitalitatem, Orientalibus maxime adamatam, commemorare. Dum autem in his ipsis itineribus, per vastissima deserta factis, enarrandis occupatur, subito ejus menti se offert suavissima, quae noctu saepe observabatur, imago amicorum, quos in Iraca Arabica habebat, quique praesentissimos jam se sistere coram ejus oculis videbantur, per media deserta ad ipsum delati. Miratur hunc inexpectatum adventum. Exclamat. Rogat, quam ob causam tam procul advenerint viri amicissimi. Hi ipsum interpellant, rogantque, quare e patria discessisset, ubi bene ipsi erat. (1). Respondet, ita tulisse de-

(1) Hoc loco, vs. 212., ad alia transire vulgo existimatur Poëta,

decretum divinum, quo omnes res humanae regantur, ita fuisse in fato, quo omnes trahantur homines, aliusque felix, alius infelix evadat. At in hac amicorum turba, per phantasma oblata, cum videre sibi videatur amicas quasdam mulieres, quae, ut reditum persuadeant, puellam ipsi, quando in patriam reversus fuerit, quaerere velint, qualem saepe antea quaesissent, istiusmodi oblectamenta, sibi admodum seni nequam convenientia, respuit. Verum optat, ut potius ad se adducatur virgo octoginta annorum, hoc est, vinum vetus ac nondum delibatum, de quo per multas noctes continuas cum strenuo sodali medios inter jocos decertet. Sed, postquam ita suae ad larga optimi vini pocula propensioni parumper indulsit, eam, quae seni decora esset, gravitatem resumens, amicis, etiam nunc praesentissimis visis, declarat, sibi varia et bona et mala obtigisse, velle autem se aequo pati animo, quaecumque sive prospera, sive adversa deinceps eveniant, et sibi, sive brevi moriatur, seu vivat diutius, virtutis placere studium, cujus optima laus sola post hominem remaneat (1). -- Qua ipsa declaratione toti carmini finis imponitur.

ideoque وسایل accipitur pro وریب سایل, *Saepe est qui interroget.* At multo est simplicius ut illud in Genitivo positum esse censeatur, quia vs. 208. رایبر: in Genitivo ponitur, atque adeo utrumque pendeat a طیف خیال, sive oblato amicorum visitantium phantasmate. Haud plane dissimili ratione junguntur vs. 44 et 69., item vs. 115, 119, 126. Itaque uno tenore ad finem usque Carminis decurrere imaginem arbitror.

(1) Quae absolute dicitur vs. 227. optima laus, ea est quae ex bene factis post mortem existat, coll. vs. 171.

De 6201

D

ULB Halle 3/1
001 085 433

40

Nur für den Lesesaal

